

فاروق باوے آویزش لایقہ چپقلش فالقہ میفرمود مگر آنکہ گفتہ شود کہ روایت توی
نمودی و ہرگز باوے متعرض نشدی مگر یہ میاید گفت کہ شیخین بخاری و مسلم

از ابی ذر نقل کرده کہ رسول خدا فرمود ما من عب قال لا اله الا الله ثم مات علی توک

الا دخل الجنة قال ابو ذر قلت وان زنی وان سرق قال صلعم وان زنی وان سرق

قلت وان زنی وان سرق قال صلعم وان زنی وان سرق قلت وان زنی

وان سرق قال صلعم وان زنی وان سرق علی رحم الفتاویٰ ذر متفق علیہ ان

پس ابو ذر را چہ انکوقت یا خارج انبلد فرمود چنانکہ عثمان بہین ذلت اور ابواخت

پیچیم آنکہ العجب کل العجب کہ رسول خدا صلعم عملاً لاقہ مقام خیر اور بر بہین

خدمت مامور فرمود کہ یا ابن الخطاب اذہب فنادی فی الناس انه لا یدخل

الجنة الا المؤمنون ثلاثا کما فی الصحیح لمسلم وقلد عنہ صاحب المشکوٰۃ یعنی امی پسر

خطاب بزور مردم سہ مرتبہ ندا بکن کہ داخل جنت نخواہد شد مگر آنکہ ایمان

آورند و برین امر مبعوث بہان نقض عمری موجود است کہ محض ایمان

بلا شرط اعمال صالحات سبب عمر امت میشود مگر ذریعہ چون و چرا نکر و بلکہ

بجا آور و چنانچہ تمام عبارت مقصود حدیث مسلم و مسند احمد اینکہ عن ابن

عباس قال حدیثی عمر قال لما کان یوم خیر الی قوله قال رسول الله صلعم یا

ابن الخطاب اذہب فنادی فی الناس انه لا یدخل الجنة الا المؤمنون ثلاثا قال عمر

فنادیت الاله لا یدخل الجنة الا المؤمنون ثلاثا انتہی و پوشیدہ نمائند کہ این نسبت

عمر و خیر و ندو کر و نش قبل از مبعوث شدن ابو ہریرہ بندہ از مذکورہ است چہ

در الوقت ابو ہریرہ حاضر شدہ اسلام شاورہ بود و رایا چہ ایما

زمانہ ابتداء ورود اور وقوعہ بند آمدن و شورش و حال طمانینہ است
 کہ از خیر بعد و ایسی بظہور آمد پس اگر در بعثت بند آمدن مذکور بحاطب حدیث العہد
 بالکفر بودن مردمان بود و خیر بود از ان بود باقیو ما معرفت حاصل شدنی متوقع
 شدہ بود پس در الوقت کہ خوف حدیث العہد بالکفر باشد عمر آن امر مخوف را بجا
 آورد و وقتیکہ بمن از آن خوف آمد از امثال آن مانع آمد این ہذا الشیء عجاب مگر
 حامیان خلافت و در پیے آنها حقا را امت می نازند کہ عمر خطاب پنجم علی الوقت
 دورانہ شئی فرمودہ آنحضرت از قبول داشت پس عرض مصلحت و خیر اندیشی
 عمر در امر دین تسلیم داشتن خیر المسلمین موجب کثرۃ ثواب و افضلیت این
 خطاب است پس این مفاخرت از نداشتن آداب شریعت و از شدت نابلدی
 از اہل ملت است۔ یاد ممل شریع حضرت الہی قولہ تعالیٰ است و ما یتکلم الرسول فحوقہ
 و ما تنہم عنہم فانتہوا لینی ایچہ پیغمبر بشما بیار و پس اخذ سازید و آنچه را کہ منع فرماید
 انان باز مایزید۔ امثال امر پیغمبر بر ہماست ہر چہ فرماید خواہ بعقل آید یا از
شدت بلا۔ تجدد البتہ واجب آمد کہے را از عقلا و حکما و اولیا و قرا و فقہا
حق اصلاح در امور شرعیہ نماندہ بلکہ حیات بتام اصلاح تروی حقیقی و
سرتابی واقعی است چہ در تعہد آید لیس لک من الامر شیء بوجہ عموم پیغمبر خود
را باز داشت کہ ترا در بیچ امر شریعت دخل نیست پس بدیگر ان چہ رسد اما قبول
داشتن آنحضرت بقولہ فخلیم ہذا چند وجہ محل نظر است اول آنکہ درین مقام
در امر بعثت ابوہریرہ نظرے باید کرد کہ آنحضرت آیا برائے شہد اورا ما مورثہا
فرمودہ رائے ابوہریرہ ہادی بود یا بقیعہا و ما ینطق عن الہوی ان ہوالا

وحي يوحى امر کرد و شوق اول باطل است بدلائل شستی اول همین آیه و ما

ینطق عن الهوى است عمده اوله در نیاب است ووم آیات در تطع من اعقلن

قلیه سخن ذکر الله یعنی الطاعت مکن کسی را که قلب او از ذکر خدا خفاقل است و

حدیث صفوق باسواق که ذکرش مکرر گذشت شاید است که قلب خمر از ذکر خدا

خفاقل مانده است چه میگفت الهانی الصفوق بالاسواق کنافی کمتر العمل دور

خطبه فرمود من اراد ان یسأل من القرآن فلیات ابی بن کعب الی قوله من

اراد من المال فلیاتنی فان الشر جعلنی خازنا کما فی ازالة الخلقا یعنی هر که

اراده نماید که سوال نماید از احکام قرآن پس او را باید که برود نزد ابی بن کعب

و هر که اراده نماید از پرسیدن مال پس باید که بیاید نزد من هر آنکه خدا ما را

خازن اموال گردانیده است پس معلوم شد که قبول داشتن آنحضرت را که

عمر از هوش محفلین است بشرط صحت نه بر راه تصویب رائے اوست بلکه از

قسم تالیف قلوب و اندیشه ارتداد و بوه باشد کما یاتی بیاد سوم قوله تع است

واتبع ما یوحى الیک اصبر حتى حکم الله یعنی واتباع فرما ایست پیغمبر آنچه که طرف

توحی کرده شده است و سکوت فرماتا آنکه حکم ساز و خدا یعنی و امریکه

ما ذون لشده تا و رود وحی در ان صبر نمانی و هیچ گوی حالاً چگونه بفهم آید

که صاحب اینطوق عن الهوى امر ببدء یا یوسر برده فرماید و باز بر منع و اشتتن

عمر وحی ففهم نذا آتیه باشد که طوق آن رسول خدا صلعم یوحی ففهم نذا گفت که بنا بر

مفاد آیه مذکوره آنحضرت درینوقت پیرایه بجز صبر فرمودن نمیگفت پس قوله

ففهم نذا از مخترعات قوم است چهارم آیه انا انزلنا لیک الكتاب بالحق و حکم

بین الناس بما اراكم الله است اما هم تجاری جیل الحیث آورده باب کان

الذی صلعم لیسئل مما لم ینزل علیہ الوحی فیقول لا اورے اولم یجب حتی ینزل علیہ

الوحی ولم یقل برای ولا البقیاس بقوله تم بما اراکم الله علی صفحہ ۳۴۷ اچہ ۳ یعنی

رسولہ اصلم از چیزیکہ سوال کرده سے شد کہ در ان وحی بنیاد پس میگفت کہ

من ینید انم یا جواب ینید اذ تا آنکہ بروے وحی نازل گردیدی و برای و قیاس

چیزے نوزودید لیل قوله تم بما اراکم انہی ازینجا واضح گشت کہ آنحضرت

صلعم اجتهاد و تفسیر و بلکہ تابع بما اراکم الله بوده کلام میگرد و اما ہم الرازی

در تفسیر کبیر جلد اول صفحہ ۳۲۳ موافقت بخاری فرمودہ گفته است ان

الانبیاء للبحوز لهم الاجتهاد یعنی انبیاء را اجتهاد فرمودن جائز نیست و

در سبب در اسات اللہیت ہم برین مساک عدم اجتهاد و انبیاء سلوک نموده

است پیغمبر بقول انما اتبع بالوحی الا ان من ربی است یعنی ہگو کہ خیرین نیست کہ

کہ من اتباع یتما یکم چیزیکہ از پروردگار من بما وحی کرده میشود یعنی اتباع غیر

وہی نمی تواند ویر کے قول فیکم بذاتہم وحی خلاف عمل است کہ بحال بعثت

یرا کہ بنا بر وحی باشد اگر یارے بر و ان نیز وحی شرف کرده شود خلیہ قلیح

باشد کہ یتقر جاہل مسترز سا بودہ او تم اور التسلیم بدین مصلحت کہ وقت

ازہا حکم پیدا شود یا بیعتان مصلحت شریعت را بند است اکنون طبق

ترادہ بانند کہ ندا حقیقہ عمر رسان است لغویا لہ فعلی و لک شوق

ازہا یرید ارباب برہ یریدہ ہتا گردید پس عرض مصلحت عمر و بالوحی

کہ آنحضرت اگر راستے میں تسلیم نہ ہوئی ابوہریرہ را مگر یہ معوث بنیانہ مذکور ہو مروی
حالات تک تکرار غیر مروی است پس میگویم کہ آنچه مروی و غیر مروی است از مال قوم
است عدم روایت بر ما حجت نمیشود بلکه اہتمام پیغمبر خدا درین نداد بر روایت قوم
در فائدہ تخم بذکر آمد و اتفاق تسلیم مفروضی پروردگار سے باشد و بقرض تسلیم بر سبوت
پیغمبر خدا نظر باید نمود کہ آنحضرت صلعم بر سر تالی با خود رانی با عرض ہائے صحابہ

متاوی بودہ ہمیشہ صبر و صلح با ایشان میفرمود قال اللہ تم اولک الذین

یعلم اللہ بانہم قلوبہم فاعرض عنہم و عظم و قل لہم فی القسم قولنا بلینا و آنحضرت صلعم

میفرمود رحم اللہ موسیٰ قد اودى بالکثر من ہذا فصر رواہ البخاری فی باب

غزوة الطائف یعنی موسیٰ کلیم اللہ ابتدا دادہ شد اکثر ازینکہ ہمین ابتدا رسید بند

فصبر فرمود و قال اللہ تم و اذراکت الذین یخوضون فی آیاتنا فاعرض عنہم یعنی

و ہر گاہ سنگری آتا کہ در نشانی بابے ما خوض سخن جلتی سے نمایند و در انہا دخل

می دہند پس اعراض بفرما از انہا و آنحضرت صلعم میفرمود انا امرنا معاشر

الانبیاء بداراة الناس کہ امرنا با قامة الفراق فی الامالی للطوسی رضایعنی

ما گروہ انبیاء بدارات مردمان امر کرده شدہ ایم چنانکہ با قامة الفراق مامور

گردیدہ ایم و در بخاری باب الداراة است کہ در ان حدیث طویل در مداراة

النبی ماثور است عن عائشة انہ استاذن علی النبی رجل فقال ایذونہ فی قبر النبی

العشیرہ او بیس انہوا العشیرہ فلما دخل الان لہ الکلام الحدیث یعنی شخصی بخدمت

پیغمبر اذن طلبید فرمود کہ اذن دہید اور اگر پس بدتبار و بدقیلاست و برادر

بد خویشاوندان ہمخانمان است پس وقتیکہ داخل شد و سے بخدمت شایعنا

آنحضرت کلام لیدت آمین برائے او فرمود و سابقا از بخاری بخیر رقم آمد
 کہ رسول خدا صلعم فرمود ان قریشا حدیث عهدی بجا ہلتیہ و مصیبتہ وانی اردت
 ان اجترتم وانا لقمم الہم و تالیف از مدارات۔ فالوق تراست وقاضی و زیاب
 اول از قسم رابع کتاب الشفا کفۃ فان قلت فلم لم یقتل النبی الیہودی الذی
 قال لا السلام علیکم ولا قتل الاخر الذی قال لہ ان ہذہ النبیۃ ما ارید بہا وجہ التبر
 وقد تادی من ذلک ولا قتل المنافقین الذین یؤذونہ فی اکثر الاحیان عالم
 وقتنا اللہ تروایاک لان النبی کان اول الاسلام یتالیف علیہ الناس و یسئل
 قلوبہم الیہ الہم ما اقاد لقا و لقا جاد لمخص ترجمہ اگر کوئی کہ رسول خدا امن یہودی را
 کہ آنحضرت را بدعا گفت و آن شخص را کہ طعنہ بر آنحضرت نمودہ گفت کہ درین
 خیمت ارادہ وجہ اللہ تباری و منافقین را کہ آنحضرت را ایذا رسید او نہ چرا بحث بدعا
 رسول خدا و اول اسلام بود و ہا تالیف نمود و قلوبہا آہنا بخود اول سفر نمود و نوادی در شرح
 حدیث مسلم و در مختصر الزبیر بالاضارے بر سقایۃ النخل گفتہ قال العلماء
 ولو صدر مثل ہذا الکلام الذی تکلم بہ الاضاری الیوم من النسان من
 نسبتہ الی ہوی کان کافر او جرت علی قائمہ احکام المرتدین الی قولہ و انما ترک
 النبی لانہ کان فی اول الاسلام یتالیف الناس و یدفع بالہی ہوی حسن و یف
 علی اذی المنافقین و من فی قلوبہم مرض یقول لیسیر و اول التصد و اول بشروا
 ولا تنفروا و یقول لا یتحدث الناس ان محمد یقتل اصحابہ انہی لمنخص ترجمہ
 اینکہ اگر امروز از مرد مسلم کلامی بشان پیغمبر صادر شود و آنچه الضاری بشان
 پیغمبر خدا نسبت بہوائے نفس کرد آن مسلم کافر گردد و بروئے احکام
 مرتدین جاری شوند و جزین نسبت کہ رسول خدا صلعم ان الضاری را

از تالیف مشرک داشت بسبب آنکه زمان اول اسلام بود تالیف قلوب
مردمان میفرمود و بی ادبی با آن ایشانرا با حسن طریق دفع می ساخت و
پرتادی منافقین و مشرکین قلوب صبر مینمود و میگفت آسانی اختیار کنید و شوری
اندر نماز و بشارت دهید و طریق تفرنگیید و میفرمود مردمان حکایت
نکنند که پیغمبر اصحاب خود را قتل سازد و انبیا حق ازینجا نایت و متحقق گشت که
رسول خدا بر سر تالی و سرگشته و خورانی و زبان دراز صحرای صبر و تالیف
و سهولت در معاشرت صحابه مرعی میداشت و ملو ط خاطر التور بود که در تالیف
شماست نکند هر چند که بر آنکه منافقین ایشان عمر فاروق تذکر این اخلاق
حضرت نبوی کافی است اما بر سهولت فهم مردم تمایل دیگر میدارم تا این نشین
خواطر گرد که کلام من صحابه پاک از منافقین صحابه بجنور حضرت پیغمبر سر زد و
آنحضرت بلفظ اخلاق کریمه آنرا مقبول میداشت پس باید دید که در غزو که
بنی قنیقاع چون اساری بیو گرفتار آمدند و آنحضرت صلعم خواست که
بقتل آورده عبداللہ بن ابی بن سلول بسفارش آمد که حضرت پیغمبر امان داد
آنها را و از آن پس آنحضرت قبول داشته از سر ایشان بگذشت که ارواح علماء
السیر مثال حدیث المعارج و صاحب المذارج و مخفی مانند که اخلاق حضرت نبوی
بوسنن منافقین همواره بیک جهت نمی ماندی و قوی نفع و عقبه اعراض جنینی
تالیف جنینی زجر حسب حال زمان میفرمود جائے احکام و معی حسب مصلحت
تبرخی سے افتاد و مقامی بر دخل و ادن ایشان بر خلاف عمل مینمود که این هم
انتباہ تعلیم ایشان بود و مصلحت و قبول داشتن شفاعت ابن ابی زبیر

چنین و اینها که آنحضرت را مقرر و ربانی مجاز من عند الله بود و چنانچه فی
 قوله تم فاذا الضمیر الذین کفر و افضرب الرقاب الی قوله و اما فدا بر حتی تصنع
 الحرب اوزارها کما مضی و فی قوله و لا تطع الکافرین و المنافقین و مدع
 اذ اهرم و توکل علی الله اشارت رفته است پس آنحضرت سبب اختیار و اوده خداوند تم
 گاهی مستعدی قتال با کفار شد و گاهی صلح با بزرگان و گاهی اعراض
 میفرمود و من سبب مقام از طوالت نماند نشیده بمصداق سه گریه صحبت بطول
 انجامید و خاطر بس نکرده است هنوز موافقات الآیات بر او کمر را
 ذکر می نمایم آنچه در صحیح بخاری و مسلم با ثور است عن عمر قال وافقت ربی
 فی ثلاث قلت یا رسول الله لو اتخذت من مقام ابراهیم مصلی نزلت واتخذوا
 من مقام ابراهیم مصلی و قلت یا رسول الله یدخل علی نساءک الیه و الفاجر قلوبا
 امرهم ینکحون فترکت آیه الحجاب و اجتمع نساء النبی فی الغیبة فقلت عسی اریه
 ان یتلقن ان یتدل ان ذواها خیرا منکن فترکت کذلک انتهى یعنی عمر فرمود
 که بروردگار من در سه تا امر مرا که من موافقت نمودم من گفتم یا رسول
 الله اگر مقام ابراهیم را مصلی گردانیم آید و اتخاذ و اتذلل گشت و من گفتم
 یا رسول الله نزلت و ارجح تو نیک و بد حاضر می باشد اگر ازواج را حکم فرمائی
 تا حجاب سازند پس آیه حجاب آمد و امر موم آنکه ازواج پیغمبر و کس غیرت
 یعنی در افتش است و سترتی اجتماع نمودند من گفتم عسی اریه ان یتلقن ان یتدل
 ان یتدل یعنی آیه نازل شد انتهى و این همه بکار نمی خورد و بچند وجه اول این موافقات
 مسلم می داریم بلکه آنچه محدثین سنت بمصداق آنکه مدعی مسست و گواهی است

موافقات ہائے اوقات بست تا رسائیدہ اندکما فی تاریخ الخلفاء للسیوطی ہمہ با
 غیر ثابت میباشند بلکہ واقعات طر و را کے عمر در کتب قوم ازین بست تا از
 موافقات مزعومہ بیشتر بنظر ہم آمد و ذکرش برائے موازنہ موافقات و
 مخالقات لازم افتاد لہذا آہنرا برائے تنشید خواطر ناظرین بنظر موازنہ
 مے شام **اول** و دوم رائے او در منع جنگ بدر و قتل اسار جو بدر و دعای
 کما مضی سوم رائے او در فقرہ فقراہ مسلمین مکہ طر و گشت کہ آیہ لا تطرو
 اندکما صدر چہا کہم قولہ سبقتا کم بالجورہ مخاطباً باسما باطل ماند کہ رسول خدا
 در تکذیب و مخاطباً باسما فرمود لیس لی با حوج لی منکم کما صفت کلہا مصرحاً
 و از طر و پنجم مے باید شنید قال التدم یا ایہا الذین آمنوا لا تسکو عن اشیاء
 ان تبدلکم تسوا کم یعنی اے آنانکہ ایمان آورند سوال نہ بنائید از چیزیکہ اگر
 شمار اظاہر شود شمار اسور نماید انہی علی بن ابراہیم در تفسیر خود آورده کہ این
 آیہ در شان عمر بن خطاب آمدہ اما حاتمہ در شان نزول ابہام بکار برده اند لکن
 امر واقع محبتی ماند اگر چه پرده بیاید و نیز چنانچہ اخرج الفریابی عن جریر
 و ابن مردودہ عن ابی ہریرۃ قال خرج رسول اللہ صلعم و ہو غضبان فصار
 حتی جلس علی المنبر فقام الیہ رجل فقال این آیاتی فقال علی التار فقام آخر
 فقال من ابی فقال ابوک فلان فقام عمر بن الخطاب فقال رضینا بالتدربا
 و با اسلام وینا و بھم نبیا و بالقرآن کتابا اتایا رسول اللہ حدیث چہ بجا بیاید
 و شرک و التدا علم با بائنا فسلن غضبہ و نزلت ہذہ الایہ کما ہی فی الدر المنثور
 السیوطی یعنی رسول خدا در حال غضبنا کی کہ روسے مبارک ازان سبب سرخ

شده بود پیران آمد و بر منبر تشریف آورد مروی برخواست و گفت که پدرم کجا
 فرمود که در جنتم است پس مرد آخر برخواست پرسید که پدرم کدام است فرمود فلان
 است پس عمر خطاب گفت که با راضی شدیم بخدا که پروردگار است بخدا که نبی
 الله اولیقرآن که کتاب القداست یا رسول الله من حدیث عهد بجا بلیت و شرک ام
 و خدا و انا تراست به پیران ما پس غضب آنحضرت ساکن گردید ازین شان
 نزول آیه فوالله انی استخرج شده اند اول ما نحن فیه است که اعتذار فاروق
 بنی امیه است که حضرت او از جمله سائلین بود پس بر سوال و سئالات او و او شد
 دوم چون که این آیه در سوره المائده است و این سوره در سفر حجج الوداع مایه
 مدینه و مکه تشریفها الله در وقت تازل گردیده که آنحضرت صلعم بر ناقه سوار بود
 و انبار وحی شانه ناقه شکافت و رسول خدا صلعم ازین بزرگامد کافی الله انشور
 و این زمان او آخر اوقات رحلت رسول خدا بوده پس درین وقت فرمودن عمر

فاروق که انا یا رسول الله حدیث عهد بجا بلیت و شرک البینه اقرار العقدا علی
 انفسهم مقبول و له ساز و وقال الله تعالی حکم الیجا بلیته بیغون سوم اینکه در
 صحابه عمر فاروق و عمر و عاص و غیره مرئی و متهم در نسب بودند و درین شان
 نزول حضوری عمر و عاص و غیره ثابت نیست و سوال از پدر که کدام بود و در
 غیر متهمین پیدا نمیشود و حضوری عمر خطاب درینجا متحقق شد پس سوال من
 ابی کسب غیر مرئی نبود که پیش میگردید و دیگر قرینه و آنکه بران این است که عدم
 طبعیت لادت عمر و عاص و غیره در کتب قوم مصرح مذکور است اگر این رحل
 سائل انرا ایشان بود و اهتمام در احتیاط نام و سبب کار نیامدی مع آنکه درینجا

حرم خلافت مانع آمد و طرد شد ^{۱۱۱} ششم آنکه روسته بخاری حرم عالیه قالت

آنکه رسول الله با عشار حتی تا دله عمر الصلاة نام النساء و الصبيان مخرج فقال ما

یستظر احد من اهل الارض غیرکم ولا تصلی یوسد الا بالمدینه التریعی رسول محمد

در نماز عشار و رنگ فرمود تا آنکه نماز کرد و که الصلوة تان و کوکان خفته اند

پس آنحضرت بر آمد و فرمود که کسی از اهل ارض غیر شما انتظار نمی کند یعنی شما

چنان پای بند نماز می باشید که غیر شما از اهل ارض مثل شما پای بند نیاند و نماز شما

امروز مگردین مدینه و این دم بر اطهار مواطبت و مواظبت نماز حکم کند

دی و علائط در آنکه او سب و آنرا امام بحق تعلق جعفر الصادق وین قضیه

تعرض عمر حنین با ثور است که قال رسول الله صلعم لیس لکم ان تافدنی و لا

تاعرونی انما علیکم ان تسمعوا و تطیعوا کافی التفسیر الصافی فی قوله تعاد ان الذی

یوفون القدر و رسوله الایه یعنی شما را حق نرسیده است که مرا ایذا برسد چید

و نه آنکه من حکم نمایم برین نیست که بر شما واجب است که بشنوید و اطاعت

سازید انتمی و کونه نظر ان بر حدیث ذریت پیغمبر غصه ورنه باشد که این خبر

آیات قران است اول تعلم میفرماید فالتقوا الله استطعموا و اسمعوا و اطیعوا و

التقوا خیرکم یعنی از خدا میترسید بقدر طاقت (یعنی تمام طاقت در ترسیدن

از خدا صرند سازید که و نه بیش از طاقت بشری) و نصیحت و هدایت بشنوید

بر اطاعت بیا عذر و حیدر بنمایید و میفرماید و اطیعوا الله و اطیعوا الرسول فان

الولیه قائم علی رسولنا البانی علی بن و میفرماید و رسوله الحجات یا ایها الذین

آستوا لله مؤمنین یدی القدر و رسوله الایه و اول تعلم میفرماید لا ترفعوا

انصواتكم فوق صوت النبي الالیه كما یاتی و این ندا عمر الدینه محل استاحتیست
 و ایضا رسالتی آنحضرت علیه و آله صلوات الله الاکبر علی الاشراف و بعد از آن
 او بر آنکه نماز رسول خدا آنچه قدر حسارت دارد که خود از احکام شرعی فافل و جاہل
 و شارح را آداب شریعت یاد داند و هیچ دریافت کرد که آیا پیغمبر از نماز عشا
 قبل ازین فطرغ شده است بهر تفرغ اقدام او منوع القرآن بود پس قوله
 تعالی لا تقعدوا بین الیوم و الیوم یوم یوم و در آنکه عمر نفس قاطع است
 و طرد سفتهم آنکه روی الدارمی و عتد صاحب المشکوة ان عمر اتی رسول الله
 صلعم بنسبه تورات فقال یا رسول الله ینذہ نسختہ من التوراة فکت
 فجعل یمسح بوجہ رسول الله یتغیر فقال ابو بکر یکتاک التواکل بما ترمی ما
 بوجہ رسول الله فنظر عمر الی وجه رسول الله فقال اعوذ باللہ من غضب اللہ
 و غضب رسولہ رضینا باللہ ربنا و بالاسلام دیننا و بکتابنا فقال رسول الله
 و الذی نفس محمد بیده لو بدالکم موسی فاتبعوه و ترکتمونی اضللتکم عن سوار
 نسبیل اولو کان حیا و اورک نبوانی لایقینتی یعنی عمر خطاب نسبه تورات نزد
 رسول خدا صلعم آورد و گفت که این نسبه از تورات است و سکوت کرد و چون آن
 خواست و رخ انور حضرت پیغمبر متغیر گردید ابو بکر گفت که ترا زمان پسر موده
 لریندنی یعنی آنچه روی پیغمبر متغیر شده است پس عمر دید و اعوذ باللہ الخ
 تا انداخت حضرت فرمود قسم بخدا اگر موسی بر شما ظاهر شود و شما اتباع او سازید
 و مرا بکنارید البته از طریق مستوی گمراه شوید اگر موسی زنده است بود و
 نبوت مرا ادراک مینمود البته بن آمدی و رجوع بن فرمودی ایتی و این

حدیث علاوہ افتاد طرورائے عمر مقاصد کثیرہ دارونمہا از سررضیتا بالتدبیر
 الخواندن عمر نذاوراد کمر تا این زمان انطرف دین پیغمبر خدا حکم الجان و
 راقب مائل و متوجہ بدین بود علی الاعلان بود ورنہ آنحضرت غضبناک می
 و میفرمود لو بدکم موسی الخ و دم اینکه ازین واقعہ متفرع گردید کہ تا این وقت
 ہمہ شرک سابقہ مکمل سبقت الی الاسلام و ہا جرت یو ہنگام و بدت
 تمام بود رضوانیت برائے نام و مصاحبت دیرینہ پیغمبر علیہ السلام خیر بود فرمود
 بود سوم آنکہ از فاتبعوہ و ترک کتونی ظاہر شد کہ تا این زمان در نفس عمر خطاب
 قابلیت اتباع یہود و ترک اسلام بحال بر آمدن موسی بنی القہ مکنون خاطر
 بود در شایستگی باریا و شرط و بعزل شرط ایشا و رسول وارد نمی شود کہ لغوا
 بخت و عیبش فخص بران لازم می آید و مخفی بنامند کہ این سمانحہ تورات خواندن
 عمر و زجر فرمودن پیغمبر و استغافہ خواستن بعد از غضب خدا و رسول شمرقا
 واحد پیش آمد بلکہ حضرت فاروق ولد و شغف بدین یہود و کتب امانی اہل
 ضلال بود کہ دران اخباریاتی می شنید و کمال رغبت بچنین اخبار آید و
 میداشت بوجہ آنکہ از علم باطن بہرہ باورنرسیدہ یافتہ بود کہ گاہے از سوت
 صلعم از آنوقت تورات می پرسید و آنحضرت صلعم نامعلیہا میفرمود کہ
 الیہم و قلہ عنہ صاحب الدر المنثور و گاہے اراحتہ زیور بود تورات را می شنید
 و نمایاں باش و پیشک دید و بخت و پیغمبرے بر دویت خواند و آنحضرت صلعم
 آید سہاستہ آورد و باز باز نمی آمد چہ آنچه در خاطر فرارست از عمر متفرع
 گردید با وجود صد و سناری وزیر لایق تباری از دل عدالت منتر

کہ کتاب میخواند پس بران گوش بہاد و یک ساعت شنید اورا خوش آمد
آن کتاب و گفت بگرد خواستہ کہ بر اے من بنویس الی قولہ پس آنکو نوشت
یا عمر بخد مت رسولیٰ صلعم آنرا خواندن گرفت قرأت نمودنش رخ التور پیغمبر یا
ستلون کرد کہ آنحضرت از ولعظمت آید پس مرد انصاری دست خود بران
کتاب زد و بگر گفت کہ ماور تو ترا بگرید اے پیغمبر خطاب ایاتمی بینی حال آنکہ
رخ پیغمبر از ابتدا خواندن تو غضبناک است و تو بروے این کتاب را سخولی
پس رسول خدا صلعم فرمود کہ من مبعوث شدہ ام فاتح شریعت خاتم شریعت
و عطا کردہ شدہ ام جو ام کلم و فواتح آن و مختصر کردہ شدہ بر اے من اخبار
را پس شمار انباشد کہ بتجربن یہود و ہلماکت خدالت برساتد انتہی و در حدیث
ابو ہریرہ کہ ابن جریر و ابن المنذر و ابن ابی حاتم و اسمعیلی صاحب المعجم
و ابن مردودہ آورده اند ماثور است قال تاس من اصحاب رسول اللہ

یکتوں من التورات فذکر و اذکب رسول اللہ فقال ان احمق العسق و

اضل الضلالہ قوم رغبوا عما جاء بہ پیغمبر الی بنی خبیثہم والی امتہ غیر استہم لعمری
مروان از صحابہ کتابتہ تورات کردند پس بحدیث رسالت آنرا ذکر کردند
آنحضرت فرمود کہ قوم احمق تر حق و گمراہ تر خدالت است کہ نفرت می سازد
از انکہ بنی ایشان آورد و رغبت نمایند بپیغمبر کہ پیغمبر بنی آہن آوردہ احمق
التجرہ ازین احادیث کہ در آہا الفاظ حدیث پیغمبر خدا مختلف اندہ و در حدیث
و تہمیدات باختلاف بیان وارد است و گاہے ابو بکر بنی آہن آوردہ
حیرت شدند و گاہے مرد انصاری و در حدیث صحیح تہمیدات

ساکت و صامت می مانند و چینی دور احوذ با التدر و رسوله شروع میگردند
 واضح و لایح است کہ این ہمہ ظہور رغبت ہائے قلبی فاروقی مرتبہ اولی و ثانیہ
 بعد از خبری بمیان آمدہ است و قبل ازین گذشت کہ عمر خطاب در ایام جاہلیت
 بر اہل خبار عالم نصاری گوشتی سے دادا چہ سبب مقوم اسلام او بجز ص ملک
 گردیدہ کاروی ابو احمد الکرمی فی تاریخ البغد ادون لکھتہ ابن ابی الحدید
 فی شرح صفت الازالۃ الخلفا بلاول بعد از دفع موانع در عہد خلافت خود از زجر و
 تنویف مطلق العنان گردیدہ اخبار از احبار علانیہ سے دریافت چنانچہ در
 و تاریخ الخلفاء مذکور است قال عمر لکعب الاحبار کیف تجد لعمری قال اجد
 لکعب قرآن من حدید الخ یعنی چگونہ نعت و صفت من بیابی کعب احبار گفت
 کہ نعت تو قرآن حدید ریافتم التورود سنن ابی داؤد و الثور است عن الاقرع
 سوزن عمر بن الخطاب قال لعنتی عمر ابی الاسقف فدعوتہ فقال لہ عمول تجد
 فی الحساب قال نعم قال کیف تجدنی قال اجدک قرنا قال فرفع علیہ الید
 فقال قرن سدا سے مایرید یہ فقال قرن حدید امین شہید امالی آخر سوال
 عنہ ترجمہ اقرع میگوید کہ عمر فرستاد مرا کہ اسقف عالم نصاری را بیارم
 پس بیار و روش عمول سے گفت کہ آیا در کتاب حال ما چگونہ می یابی اسقف
 گفت کہ آسے فرمود چگونہ می یابی گفت کہ سے یا ہم ترا شاخ حیوان اربع
 ہانت کہ عمر دتہ برداشت برو سے و فرمود شاخ حیوان چہ مراد است اسقف
 گفت کہ شاخ این شہید امین تا آخر روایت کہ در ان ویگوید و ان عمر است
 رور باب الاخر این استہادوات سببہ غیر منہ عمر یہ ہر سببہ از حضرت محمد

قال ماتت زینب بنت رسول اللہ فیکت النساء فاجعل عمر یضرب من بسوطه
 فاخره رسول اللہ صلعم بیده وقال ہلایا عمر الحدیث یعنی زینب دختر رسول خدا
 صلعم وفات یافت پس زنان گریستند پس عمر آنها را تا زیانست زد آنحضرت
 عمر را بدست خود باز پس کرد و فرمود مہلت ده لسه عمر انتہی پس این باز پس
 کردن و تمہیل خواستن آنحضرت صلعم صحیحاً نقص رائے واجتہاد جدت
 پیرایہ و دورا و آخر عمر رسالت گنہ چہ وفات حضرت زینب در سال ہشتم
 واقع شد و پیار و ہم در صحیح بخاری در تفسیر سورہ المنافقون مذکور
 است کہ ہر گاہ عبد اللہ بن ابی گفتم لکن یحبنا الی المدینۃ الخ عمر فاروق
 بر زبان آورد کہ و عنی یارسول اللہ اضرب عتق بنا المنافق قال البنی صلعم
 و عنہ لا یحدث الناس ان محمد ایستل اصحابہ انتہی ملخصاً یعنی اجازت بدہی
 مرا کہ گردن این منافق را بزخم آنحضرت فرمود کہ بگذارد اورا سنا شد کہ مردم
 شگفتگی کنند کہ محمد اصحاب خود را مے کشد بہر نوع بہ مرتبہ اجتہاد او مردود
 مے شد و طردہ و از وہم آئی شخیم بخاری و مسلم آورده اند ان صاحب
 بن ابی بلتعہ لما انخبر المشرکین ببعض امر رسول اللہ فقاش قدک الخ عمر
 فقال یارسول اللہ لا یعمل علی انی کنت احرأ لصقانی قریش الی ان روای
 فقال رسول اللہ افتصدکم فقال عمر و عنی یارسول اللہ اضرب عتق ہذا
 المنافق فقال رسول اللہ قد شہدہ بدر او ما یدر یک لعل اللہ اطلع علی
 اہل بدر فقال اعملوا ما تنتم فقد وجبت لکم الجیمۃ لعلہا صاحب المشکوہ
 و ہذہ العبارۃ ملخصہ روایتہا یعنی صاحب بن ابی بلتعہ کہ صحابی بدری

یو وہ ہر گاہ مشرکین قریش را از بعضی بہتر پیغمبر فرستاد کہ وہ سے بارادہ
 فتح مکہ است و این خبر رسائی او فاش گردید و صورت مواخذہ اور آورد
 پس حاطب گفت یا رسول اللہ میں تعجب کیلئے ہر ماہ آتے ہوں مگر صلح عقبہ
 یوم رسول خدا فرمود کہ حاطب بشمار است گفت پس عمر عرض کر دیا یا رسول
 اللہ مرا بجزارے یعنی شخصیت بدہی کہ گردن این منافق ہر نیم آنحضرت
 فرمود کہ حاطب ایہ جعفر زہر شدہ است و تو ان کی یاد داریت نمودی گردن
 زدن سے شاید کہ او تم مطلع گشت بر اہل بدر پس فرمود ہاں کہ اہل بدر
 خواستہ آید پس ہر آئے او تم جنت را برائے شما واجب فرمود و انتہی و درین مقام
 ماورائے ردواجہت خدا نما پناہ اٹوب آخری رہتند مگر خوف طوالت نہ کرا آتہا
 شخصیت نمیدہ مگر زمین قدسانچہ ملا علی قاری در مرقاہ در توجیہ و درخواست
 عمر بقتل حاطب افادہ فرمود قولہ و عن ابن عمر بن الخطاب قال ذلک مع قصد

البنی صلح آیہ لہا کان عند عمر من قوۃ فی الدین و بعض من ینسب الی

التفاق یظن ان من مخالف امرہ صبر استحق القتل لاکنہ لم یجرم بذنک

قلذ لکب استاذن فی قتلہ یعنی عمر جزیرین غیبت کہ انضرب عمق ہذا المناق

مع تصدیق گردن بنی نفاق اور ابابین وجہ گفت کہ نزد عمر قوت درون

بود و با منسوب بنفاق بغض سے داشت و گمان کر دیکہ ہر کہ مخالف امر

پیغمبرین استحققتن است لاکن اور اجریم نشدہ بود پس و قتل سے

اذن طلب نمود انتہی و حقیقت آنست کہ علماء دولت و حماة خلافت و

تائیدین و آجہدہ اقبالی خلفار کہ باذل اسوال غنائیم بود و بر منوال نبل

ایشان از امر ابوبنی اسبیه و بنی عباس ایمان بهم مشتم شده اند حق نصرت و حمایت بوجہ وافی او کرده اند و پیر این دریدہ را رفو کردن نیکو میدانند مگر چاہے تار تار شده را کدام یار کسی داند کہ درست و زریہا بنماید پس تو ضمیمہ فقرات قاری سے تمام قولہ انما قال ذلک اقول این روز بدر شگفت کہ مرا یاتی اللہ اذن بدیہی تا گردن خنجر یا شیبہ بزخم مع ترغیب صریح آنحضرت در قتل ایشان قولہ لما کان عندہ الخ اقول بہین قوت در دین یوم خمیر حاصل شدہ بود حتی کہ سلیمان مال خمیر بان فارت فرمودند اما در ہنگام چنانچہ سیوف بر آن این قوت غارتگی سے راجع فراموش کرد کہ رحمت تہقیری نمود قولہ ولعظ من ینسب الخ اقول باستانفقین اگر لعظ روح بود نکر از کفار روح او پرواز میکرد قولہ وطن ان من خالف امرہ صلعم استحق القتل اقول این مسئلہ یوم مبعوث بودن ابوہریرہ با مرتدای کہ ما نحن فیہ است چرا از یادیر بود او تا خویشترن رامی کشت قولہ لاکنہ لم یجرم بذلک اقول چرا جرم نفرمود ایا بر قرآن ایمان بنیداشت یا انزل احکام قرآن محفوظ بود

چون آنچه اول قلم میفرماید ان الذی جامع المنافقین و الکافرین فی جہنم جمیعاً میفرماید یا ایہا النبی جاہد الکفار و المنافقین و اقلظ پیہم و ایا در اذن قتل زنا ایہا زینبیر خدا شنیدہ بود قبیل ازین کہ وعہ لا تجتذث الناس ان محمداً یقتل اصحابہ انما یاتی الکفا با زچرا اور خواست قتل منافق و کفر قولہ فلذلک اتاذن فی قتلہ اتولہ یرینما ظن و جرم راجعہ دخل است ایا کہے رامی رسید بعد جرم قتل کفار و منافقین راجعہ شد مگر آنکہ ہر فاروق کثرۃ بعد از خدی

وبقوله بعد اول الجزم واذن لقتال مشركين حاصل ہے شہلا کن گاہ ہے مساجد
 بان بخبرو است لهذا این ہمہ توجیہ بکار تہی ایبطرو سیفرو ہم آنگہ ہر گاہ
 رسول خدا صلعم مدوہ ہزار لشکر بخار عام القمع طرف مکہ معظمہ لشکر ایف اثنانی
 فرمود و باقتضای بیت الحرام فارگر وید باصحاب فرمود فان لقیمہ ابوسفیان
 فلا القتلہ کہ ارواہ الواقدی وغیرہ من اصحاب السیر یعنی شہا ابوسفیان را
 ملاقات نہاید قتل اور انسا زید چون قریش را خبر برد و آنحضرت رسید عباس
 بن عبدالمطلب گفتہ والتدان و دخلہا رسول اللہ عنوة آتہ لہلاک قسیش
 آخر الدہر یعنی قسم سجد اگر رسولی آبا سواران داخل مکہ بشو و البتہ ہلاک قسیش
 دران است پس عباس ابوسفیان را ہمراہ خود بخدمت رسول خدا بر اسکے
 شفاعت او برد و را شاہ راہ در لشکر اسلام میگذاشت تا آنکہ عمر خطاب اورا
 دید و گفت ہذا ابوسفیان عدو اللہ لکم لہ الذی امکن منک بغیر عہد ولا
 عقد فقال العباس تم خرج لیتذبح رسول اللہ و کفبت البغلة حتی اجتمعنا
 جمیعاً علی باب قبۃ رسول اللہ صلعم فدخلت و دخل عمر علی اشری فقال عمر
 یا رسول اللہ ہذا ابوسفیان عدو اللہ قد امکن اللہ منہ بغیر عقد ولا عہد فذبح
 اضرب عنقه قال العباس فقلت یا رسول اللہ انی قد اجرتہ ثم الزمت رسول
 اللہ فقلت و اللہ لا یتاجیہ اللیلۃ احد و منی الی قولہ فلما اکثر عمر فبیتہ قلت ہلا
 یا عمر فانی لو کان رجلاً من عدی بن کعب ما قلت ہذا ولا کنت احد بنی عبدمنان
 الخ ہذا المحض ما روی الواقدی مطولاً و نقلہ صاحب المعارج والدرج و فی شرحہ
 البلاغہ یعنی این ابوسفیان دشمن خدا است شکر خدا کہ بغیر عہد و پیمان

امن و امان از تو بدست آمد عباس گفت پس عمر بپروان آمد و درین راه سوختن
 و دیدن گرفت و من قاتل را بفرست تیر زسانی پاشنه بدم تا آنکه جمیع تیریم
 همه پرور شیم حضرت رسالت و داخل شدیم و عمر بر عقب من داخل گردید و عمر
 گفت یا رسول اللہ این ابوسفیان دشمن خداست که خدا بی تعالی بر او دست
 داده است و عقد و معاہدہ امان ندارد پس مرا اجازت دهی که گرویش
 یزعم عباس گفت من گفتو یا رسول اللہ هرگز من او را وابسته ام پس سوختن او
 در آتش محرم گردید و گویدم قسم زاکا است که نیست بخیر من که مناجات
 کرده باشد اما آنکه گفتن پیش بر او مقدمه قتل ابوسفیان را اصرار و اکتار
 تو در من کنم کنی تیر از این است که اگر مروی از قوم تو عادی
 بن کعب بودی این چنین در باب قتل او نگفتی و لکن ابوسفیان از اولاد
 محمد بنی است و حق تر بنده من است عبادت و واقعتی بعد از دعوت
 پیامبر مفرودن رسولی حاصل بر او شد و تسلیم کرد و او را در میان
 اعیان اهل بیت و عذر و ایام فقیهین و نیر الاشراف و انفق و اهل
 شریفان اهل بیت داخل شد و این قبوه امین الی اخر الراء پس عیب است
 از فرسده قاروقی که تیرت از قبل بان لقبتم ایا سفیان فداقتلوا فرمود
 ای و اما خایه کتاب چو است را درینست و نامش درینست که هرگز خلاف مرکوز
 قاروقی درینست که یادهاش غیر حسب مثل سه تربیت تا اهل را چون
 درویشان برینست و او شریفی گردید بهر لوق و قاجان ذات خلافت استسما
 در آنست زین روایه واضح و اشکال است بطرحها بر و هم رسد

الشیخان فی صحیحهما عن یاسع بن یحیی الخدیری قال سئل عن رسول اللہ صلعم و
 یو تقسیم قسمی آناه ذوات الخیرة و یوریل بن نبی تمیم فقال یا رسول اللہ
 انما ان فقال ویانک فمن لعیان اذا ما عدل قد خبت و خسیت انکم ان
 اعان فقال عرکة ان لوی ان شرب عنقه فقال و عرفان له اصحاب یحقر احدکم
 ان لوی مع علی انهم و صیامه مع صیامهم الحدیث المشهور لعیق و قتیله یا یا ان
 یوریت ان یونی اصلعم حاضر یودیم و ان حضرت تقسیم اموال میفرمود و ان الخیرة
 تقیمی جانته خیرت نبوی شده گفت که یا رسول اللہ و تقسیم الصفاق فرما
 ان حضرت گفت که دانسته بر او که امام انصاف نماید و قتیله من انصاف ننکام
 بر آنکه او قریب نوره و زیانکار شده آن من عادل نباشم پس عمر گفت آیا
 اذن مرا می دهمی که آید و یوزنم ان حضرت فرمود بگذار او را هر آنچه او را
 صاحب است بر سر یک از شما ایمنه و الی شان حقیر است و صیام هر یک از
 صیام آنها تقیرت از من ^{صبر} الخیرة البخاری ازین واقعه در کتابه قرأت است
 او ثابت گشت با کتفه یا ذوات الخیرة و در صوم و صلوة بر صلوة و صوم فارسی
 و خرابه متحقق شده منبذ نماید که با او جهاستب او عمر فاروق بر قتل این زمین
 انما ان لوی و وجه هر مرتبه و کرد ان رسول خدا آید او که کتفه یا
 بیت مستند و زابا صواب است و راهش چنانچه است
 انما ان لوی رسول اللہ که ان بر سبج الخلفا و بیعت انما ان لوی و انما ان لوی
 انما ان لوی حسیست است پد او فی ان لوی انما ان لوی انما ان لوی انما ان لوی
 انما ان لوی انما ان لوی انما ان لوی انما ان لوی انما ان لوی انما ان لوی